

MÉSZÖLY GEDEON

1880—1960.

Nyolcvanadik születésnapjának ünnepére készültünk, helyett utolsó útjára kísértük ki a sárbogárdi temetőbe 1960. június 4-én.

A finnugor nyelvtudomány egyik nagy tudósa, a nevelők egyik nagy nevelője, világirodalmi remekék művészi tolmácsolója távozott el közülünk.

Mint nyelvtudós: hatalmas anyagismeretre építve, magasról nézve, az egészet áttekintve, évszázadok és évezredek mélyébe merülve, a végtelen idő folyamában mindig a változás leglényegesebb mozzanatában ragadta meg, mutatta fel és magyarázta meg nyelvünk jelenségeit.

Mikor tehát nyelvünk valamely részletét fejtegette, az egészet is látta és láttatta, és mikor nyelvünk jelenségeit magyarázta, évszázadoknak meg évezredeknek megíratlan élete elevenedett meg előttünk úgy, hogy nyelvünk történetében élénk tárult népünk forrástalan korának vagy életmozzanatának története is, eleink gondolkozásmódjának fejlődése is.

Kutatásai nyomán új nyelvtörténeti rendszer és nyelvünk történeti fejlődéséből fakadó dialektikus nyelvszemlélet alakult ki, új kutatási módszerekkel. Az ő nevéhez fűződik a stílustörténeti módszer alkalmazása a nyelvtörténetben és a helyes szófejtési módszer megfogalmazása. E módszernek nemzetközi viszonylatban is nagy lenne a jelentősége, ha külföldön ismernék.

Eredeti nyelvtörténeti rendszere és nyelvszemlélete érthetővé teszi, hogy egész tudományos pályája csupa harc volt, de igaza mellett kitartott és csakugyan elmondhatta azt, amit le is írt 1941-ben: „Való gyarlóságaim mellett azt az egy jámborságomat ellenségeim is megvállhatják, hogy én is elmondhatom Tinódi Sebestyénként: sem adományért, sem barátságért, sem félelemért hamisat nem írtam. Még ha káromra vált is.”

Ha bizonyos szempontból kárára váltak is MÉSZÖLY GEDEONnak szép magyar nyelven kifejtett tudományos eredményei és rendíthetetlen tudományerkölcsi felfogása, voltaképpen messze föléje emelkedett ő a kicsinyeskedőknek, s tudományos eredményei is mind nagyobb és nagyobb mértékben válnak közkincsé. Ezért is tüntette ki a Magyar Népköztársaság két alkalommal is.

Egyetemi tanári munkáját hálás tanítványainak szeretete fonta körül, mert a nyelvtudományt még azokkal a hallgatókkal is meg tudta szerettetni, akik elsősorban az irodalomhoz vonzódtak, és viszont: a nyelvészet iránt érdeklődő hallgatóiban — sokban — nyelvészeti előadásai közben keltette föl az érdeklődést az irodalom iránt is. Állandóan arra törekedett — és ezt szóban is, írásban is megmondta —, hogy az egyetemi oktatás „ne legyen a megállapítottnak tartott eredményeknek okfejtés nélkül való közlése,” hanem „tárgyi adatokon

nyugvó érveléssel“ kell élnie az egyetemi tanárnak egyetemi előadásában is, tudományos munkáiban is.

Hallgatói megszerették, mert meglátták benne a nagy tudóst, a kiváló professzort, és megéreztek benne az ifjúsághoz mindig vonzódó melegszívű embert. Órái után körülvették, kérdésekkel árasztották el, és Mészöly professzor egyetlen kérdést sem hagyott válaszolatlanul. Ha egyszerű szobájában fölkeresték, szívesen osztogatta ott is gazdag tudásának gyümölcseit, derült humorának fényét és melegét, s ha sétája közben hozzászegődtek — sokszor megtette ezt tanítványai közül József Attila és Radnóti Miklós is —, hamarosan vagy nyelvi, vagy irodalmi, vagy néptudományi, vagy művészeti kérdésről folyt a szó, aszerint, hogy mi foglalkoztatta kísérőjét vagy pedig éppen őt magát. Séta közben sokat beszélt 1848-ról is, melyhez annyi családi emlék is fűzte, hiszen kilenc Mészöly vett részt az 1848-as szabadságharcban. S ha ilyen séta közben a tájnak valami festői szépsége megragadta: már azt elemezte. Felvázolta rajzát, keverte a színeket, és maga előtt látta az ihlet-alkotta képet is. Mert Mészöly Gedeonban is ott élt Mészöly Gézának festői tehetsége — hat vázlatfüzetbeli művészi ceruzarajzai mutatják ezt —, mint ahogy kitűnő festőművész a leánya is, Szádeczkyné Mészöly Laura, és megvan ez a tehetség fiában: Mészöly Dezsőben is, a műfordítóban és költőben.

*

Végtisztessége illet a nagy tudóshoz és világirodalmi remekek művészi tolmácsolójához. A bekerítetlen, egyszerű falusi ház udvarán lévő ravatal körül a család, az elhunyt tisztelői, barátai, tanítványai, a Szegedi Tudományegyetem és a MTA Nyelvtudományi Intézetének képviselői és a koszorúk.

Csipogó fehér csibék szaladgáltak a ravatal alatt, s a terebélyes fa árnyékában megriadtan állott a házőrző kutya.

Homéroszi poézis hangulata lengedezett a temetés napjának tavaszi verőfényében ...

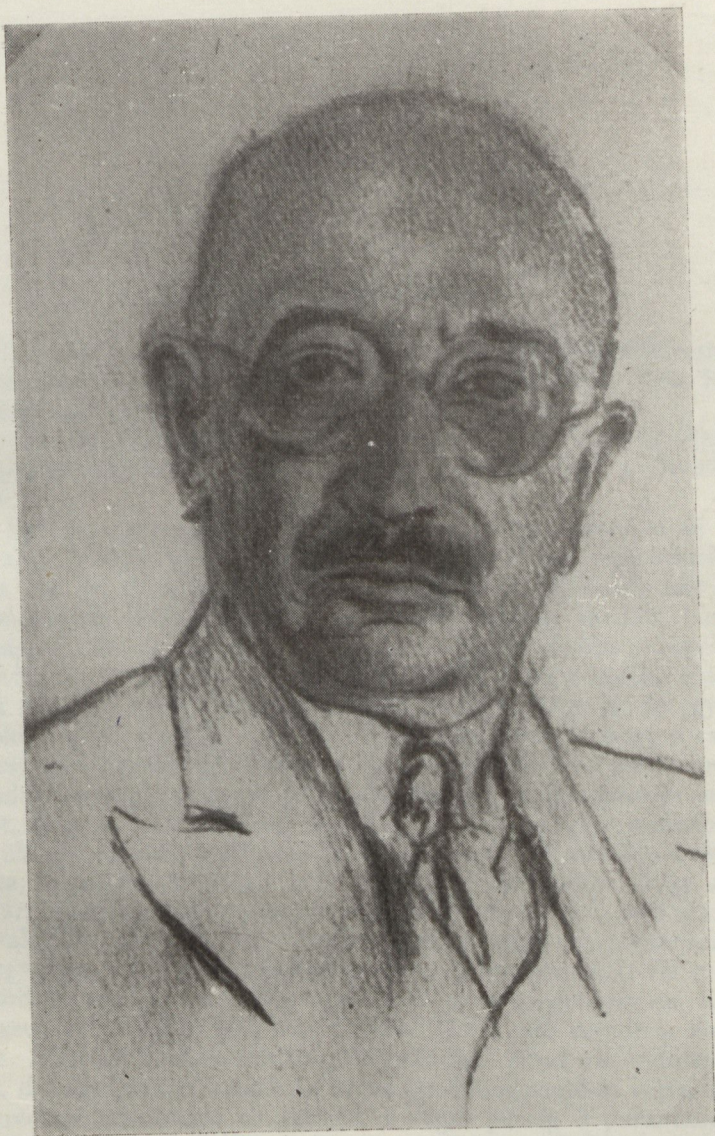
*

Azon a napon halt meg — május 29-én —, amelyen forrón szeretett Gedus fiának volt a születésnapja, s most már ő is ott pihen mellette ...

Van valami ebben is a homéroszi embersorsból ...

Szelleme tudományos munkáiban, művészi műfordításaiban örökre közöttünk él, emlékét kegyelettel megőrizzük.

NYÍRI ANTAL

Dr. Mészöly Gedeon

Gaudi Árpádné Magay Lenke ceruzarajzáról készült fénykép
az 1930-as évek elejéről

Handwritten signature or text, possibly 'L. Mészáros'.

Faint mirrored text at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side.